

Aventure
ensemble voor middeleeuwse muziek

Christopher Kale *zang*
Marco Magalhães, Fumitaka Saito, Ita Hijmans *blokfluit*

Nieuw geluid in 15^e-eeuws Europa

Wach auff mein hort der lewcht dort her
Wach auff, mein hort /
Wach auff /
Wach uff myn hort

Lochamer Liederbuch (1452-1460) /arr.
Oswald von Wolkenstein (1377-1445)
Lochamer Liederbuch, arrangement I.H.
Buxheimer Orgelbuch (ca.1460) /arr.

Möcht ich dein geweren
Dijn troost allein
Dijn troost allein
Min hertz in hohen fröuden

Lochamer Liederbuch, Buxheimer Orgelb.
Gruuthusehandschrift (ca. 1395-1408)
Gruuthusehandschrift / arrangement
Lochamer Liederbuch, Buxheimer Orgelb.

Ich pin bei ir, sy wais nit darumb
So wie bi lieve in rusten leit
Des klaffers neiden
So wie bi lieve in rusten leit

Lochamer Liederbuch, Buxheimer Orgelb.
Gruuthusehandschrift
Lochamer Liederbuch, Buxheimer Orgelb.
Gruuthusehandschrift / arrangement

Allmächtig got herr Jhesu Christ
Aliud benedicite

Mönch von Salzburg (eind 14e eeuw)
Buxheimer Orgelbuch / arrangement

Scinc her den wijn
Scinc her den wijn

Gruuthusehandschrift / arrangement
Gruuthusehandschrift

Bekenne myn klag
Ein vrouleen edel von nature
Der winter will hin weichen

Conrad Paumann (1410-1473)
Lochamer Liederbuch /Buxheimer O./arr.
Lochamer Liederbuch/ Buxheimer O./arr.

Wel up elc sin /
Wel up elc sin

Gruuthusehandschrift
Gruuthusehandschrift / arrangement

Heer waard, wij willen graag wat drinken

Oswald von Wolkenstein/arrangement

Aventure speelt op een nieuw gereconstrueerd blokfluitconsort uit het midden van de 15^e eeuw. Meer weten? www.fillingthegapreconstructionproject.wordpress.com

Met dank aan het Amsterdams Fonds voor de Kunst; Prins Bernhard Cultuurfonds; Kaliber Kunstenschool en Aventure Vrienden

Het nieuwe geluid voor mensen in 15^e-eeuws Europa was het geluid van instrumentalisten. Niet dat er nooit eerder vedels, luiten, harpen of schalmeien, doedelzakken, schuiftrumpetten of blokfluiten te horen waren, maar het was nieuw dat vrijwel elke stad een instrumentaal ensemble in dienst had. Die instrumentalisten ontwikkelden een eigen instrumentale muziekstijl, die nauwelijks op schrift is overgeleverd, maar die we wel kunnen reconstrueren als we een beetje spoorzoeken.

De liederen in dit programma komen uit de drie laatste grote middeleeuwse eenstemmige liedverzamelingen uit het Europa ten noorden van de Alpen. De liederen van de Mönch von Salzburg en Oswald von Wolkenstein stammen uit centraal Europa en de Gruuthuseliedereren uit het West-Vlaamse Brugge. Samen geven de verzamelingen een fantastisch beeld van de thema's, taal, poëzie en melodieën die vanaf de Noordzee kust tot diep in centraal Europa *populair* waren rond 1400.

Bijzonder is dat rond 1460 de liederen van de Mönch en Wolkenstein nog steeds werden uitgevoerd, maar dan als meerstemmige instrumentale versie zoals we dat vinden in het Lochamer Liederbuch (1452-60) en Buxheimer Orgelbuch (ca 1460). Door de verschillende versies van dit soort liederen te vergelijken krijgen we inzicht in hoe instrumentalisten in de 15^e eeuw hun eigen stukken maakten en dat kunnen we nu nadoen. De conclusie is dat we slechts een fractie hebben van wat er geweest is. Men had, zo blijkt, een 'recept' om te arrangeren, een vast stramien waarlangs men werkte. De instrumentalisten van toen konden zowel oude eenstemmige liederen uit de verhalende liedtraditie gebruiken voor hun instrumentale versies als meerstemmige liederen uit hun eigen tijd. Een voorbeeld van de eerste soort is een lied als **Wach auff mein hort** of **Allmächtig got**, waarvan veel verschillende versies zijn overgeleverd. Stukken als **Möcht ich dein geweren**, **Des klaffers neiden**, **Der winter wil hinweichen** bestonden al als meerstemmig stuk en zijn als het ware opnieuw gearrangeerd door instrumentalisten.

Anders dan bij latere muziek omspeelde men niet een melodiestem maar werkte men vanuit het fundament van een compositie, de tenor. De andere stemmen zijn gebouwd op en rondom die tenor. Bijvoorbeeld **Min hertz in hohen fröuden** of **Ich pin pei ir** kennen we als 'losse' tenor, maar ook als gearrangeerd stuk. Vanuit het idee dat instrumentalisten in die tijd pakweg elk stuk dat zij tegen kwamen tot hun eigen instrumentale versie maakten, hebben we dit recept ook toegepast op de Gruuthuseliedereren. Zo klinkt het blokfluitconsort uit het midden van de 15^e eeuw met zowel de uitvoeringspraktijk van instrumentalisten tussen 1450 en 1470 als de gereconstrueerde instrumenten ook voor ons, nu, als een nieuw geluid uit de 15^e eeuw.

De liederen in het programma vertellen over de liefde. Hoe vervelend het is om afscheid te nemen (**Dijn troost allein**) en dat alles top is als je bij je (geheime) lief te ruste ligt *totdat de wachter heeft gezongen*: dan begint de dag en moet je oppassen dat de 'jaloerse roddelaars' je niet zien! Het **Benedicite**, de tafelzegen van de almachtige God is een van de vaakst overgeleverde liederen van de Mönch von Salzburg: het wereldlijke en het hemelse is onlosmakelijk met elkaar verbonden. **Scinc her, de wijn**, maar laten we vooral niet vergeten dat ooit de Dag des Oordeels aanbreekt. Zoals 15^e-eeuwse mensen dachten kan dan Maria, verbeeld als een roos zonder doorns in **Wel up elc sin**, wel helpen: al zijn we nu vrolijk, kort is de tijd, moge onze zonden dan vergeven worden.

Ita Hijmans